

dāis: intelligere debuit, quod ibat ad patrem: dixerat enim eis, Vado ad eum qui misit me: proinde nequaquam interrogandus erat, Domine, quò uadis. Et dominus idē ferē, quod prius locutus fuerat, respondit ei: Quò ego uado, non potes me sequi modò. Et adiecit: Sequēris autem postea. Quasi dixisset: Vado ad patrem, me autem modò sequi non potes (id enim nondum expediebat) sequēris autem postea: cum munus apostolatus tibi creditum impleueris, & morte tua euangelij ueritatem testatus fueris: tunc uinculis mortalitatis resolutis, sequēris me, & uenies ad patrem. Sed Petrus illis uerbis domini parum contentus, causam quærit quare sequi non possit modò. Quare (inquit) non possum te sequi modò? At uerbo domini acquiescere debuit, non rationem exposcere, quasi dubitaret, aut (quod deterius est) contradicere uellet. Hoc autem perinde est, ac si dixisset: Possum modò ire: nam quocunque ieris, etiam si pro te moriendum sit, te sequar: animam meam, uitam meam pro te ponam: possum ergo ire modò. Et quanquam non oportuit rationem quærere, non oportuit contradicere, non oportuit falsum adijcere: mira tamen IESV benignitas id pertulit, quæ discipulos suos adeò rudes, tam benignè, tam mansuetè, tam patienter ubique tolerabat. Ratio non fuit exposcenda: quia non est nostrum nosse futuram diuinæ circa nos prouidentia dispensationem: & id exigere uelle, aut in hoc conari, uanum & curiosum est. Non fuit contradicendum, quia scriptum est: Væ, qui contradicit factori suo. *Esai. 47.* Quod autem falsum adiecerit, notum est. Quod & illi prædixit dominus, dicens: Animam tuam pones pro me: quasi diceret, nequaquam: sed longè aliud euenturum est. Et quidnam? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges. Tantū aberit, ut animam tuam (cum periculum ingruet) pro me ponas, ut etiam gallus non cantet, non finiat cantum suum, etiam hac nocte: ut adiecit Matthæus, donec ter me neges. Quod euentus rei probauit. Adeò uana est omnis humana cogitatio, & omnis homo qui se aliquid posse, aut esse credit, & qui ex se agit. Talis fuit Petrus usq; ad aduentum spiritus sancti, in quo in alium uirum mutatus, nihil amplius ut huiusmodi ex se egit, sed spiritus dei in eo: & tunc intellexit se nihil esse, nihil posse, nihil scire: at tunc maxime fuit, potuit, & sciuit. nam ipse fuit supra suum esse, & potuit supra suum posse, & sciuit supra humanum scire: aut (iuxta Pauli dictum) non ipse, sed gratia dei, quæ cum ipso erat. Amplius dico, sed deus in eo, qui omnia quæ supra homines sunt, operatur in omnibus. Ergo in ijs quæ dei sunt, nihil nobis ipsi, sensibus que nostris tribuamus, nihil existimemus secundum hominem esse quod uiuificum, & solidum sit: sed id potius precemur, ut dignetur deus operari in nobis, & infundere lucis suæ charismata, ut ex nobis ipsi feriantes, debita laude ac ueneratione summum patrem in spiritu filij sui prosequamur. Cui detur in ipsis, & per ipsos, & cum ipsis omnis honor, & gloria, & gratiarum actio, in omnia seculorum secula. Amen. *1. Corint. 11.*

CAPVT QVARTVM DECIMVM.

T ait discipulis suis: Non turbetur cor uestrum. Creditis in 107
 deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones mul-
 tæ sunt. Si quominus, dixissem uobis, quia uado parare uo-
 bis locū. Et si abiero, & præparauero uobis locum, iterum
 uenio, & accipiam uos ad me ipsum: ut ubi sum ego, & uos
 sitis. Et quò ego uado scitis, & uiam scitis. ¶ Dicit ei Thomas: Domine, 108
 nescimus quò uadis, & quomodo possumus uiam scire? Dicit ei IESVS:

Ego sum uia, & ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Si cognouissetis me, & patrem meum utiq; cognouissetis, & amodo cognoscetis eum, & uidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrem, & 10 sufficit nobis. Dicit ei IESVS: Tanto tempore uobiscum sum, & nō cognouistis me? Philippe, qui uidet me, uidet & patrē. Quomodo tu dicis, Ostēde nobis patrē? Non credis quia ego in patre, & pater in me est? Verba quæ ego loquor uobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Non creditis quia ego in patre, & pater in me est? Alioquin pro 15 pter opera ipsa credite. ¶ Amen amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad patrem uado. Et quodcunq; petieritis patrē in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. ¶ Si diligitis me, mādāta mea seruate. Et ego rogabo patrē, & aliū paraclitum dabit 20 uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis, quē mundus nō potest accipere: quia non uidet eum, nec scit eum. Vos autē cognoscetis eum, quia apud uos manebit, & in uobis erit. Non relinquam uos orphanos: ueniā ad uos. ¶ Adhuc modicum, & mundus me iam non uidet. Vos autē uidetis me, quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis, quia ego 25 sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. ¶ Qui habet mādāta mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autē diligit me, diligitur à patre meo, Et ego diligā eum, & manifestabo ei meipsum. Dicit ei Iudas, nō ille Scariothis: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & nō mundo? Respondit IESVS, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum 30 seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionē apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonē quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me, patris. Hæc locutus sum uobis, apud uos manens. Paraclitus autē spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunq; 35 dixero uobis. ¶ Pacē relinquo uobis, pacem meā do uobis. Nō quomodo mundus dat, ego do uobis. Non turbetur cor uestrum, neq; formidet. Audistis quia ego dixi uobis, uado & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utiq; quia uado ad patrem: quia pater maior est me. Et nunc dixi uobis, priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis. Iam non multa loquar uobiscū: 40 uenit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus, quia diligo patrem: & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

ANNOTATIONES BREUES XXXIII. CIRCA LITERAM CAP. XIII.

1	- Et ait discipulis suis.	imperatiuum.	ει δε μη
1	Creditis	& infra.	Si minus,
	πιστευτε	3 Si quominus:	Alioqui
			3 uobis

3	uobis — quia	* μοι mihi		praesentia.	
4	praeparauero	15	Alioquin	28	manifestabo
	<small>επιμασσω</small>		<small>ει δε μη</small>		<small>εμφανισω</small>
	parauero	16	credite * μοι mihi.		insinuabo
5	uenio	17	horum	32	sermonem
	uenturus sum		his		<small>ο λογος</small>
	& infra.	17	patrem * μου meum		rectus.
9	cognoscetis	18	quodcunq;	33	audistis.
	<small>γινωσκετε</small>		quicquid		<small>ακθετε</small>
	praesens.	18	petieritis — patrem		praesens.
11	cognouistis	19	hoc	35	suggeret
	<small>εγνωκασ</small>		<small>εγω</small>		<small>υπομνησα</small>
	singulare.		ego		submonebit
12	me: Philippe	20	paraclitum	35	dixero
	me Philippe?		<small>παράκλητον</small>		<small>ειπον</small>
12	qui uidet		paraclitum,		praeteritum.
12	uidet		consolatorem	38	uado
	<small>ο εωρακωσ</small>		& infra.		<small>υπαγω</small>
	<small>εωρακε</small>	22	scit		abeo
	praeterita.		<small>γινωσκει</small>	39	utiq; quia
15	opera. — Non	22	cognoscetis		* ειπον dixi
15	creditis	23	manebit,	39	quia pater
	<small>πισευετε</small>		<small>γινωσκετε</small>		* μου meus
	Credite		<small>μενει</small>	41	mundi — huius:

COMMENTARIUS IN CAPVT QVARTVM DECIMVM.

» **I**c amplius dominus diuinitatem suam discipulis suis aperit, & sermo-
 » nes quos prius habuit, quod esset abiturus, detegit dicente Ioanne. **¶** Et **107**
 » ait discipulis suis: Non turbetur cor uestrum. Creditis in deum, & in me
 » credite. In domo patris mei mansiones multae sunt. Si quominus, dixis-
 » sem uobis quia uado parare uobis locum. Et si abiero, & praeparauero
 » uobis locum, iterum uenio & accipiam uos ad me ipsum: ut ubi sum ego, & uos sitis.
 » Et quod ego uado scitis, & uiam scitis. **¶** Non turbetur (inquit) cor uestrum, non diffi-
 » dat, non formidet ob id ipsum quod a uobis abscedo, aequa tunc uobis sit, atque me
 » corpore praesente fiducia. Et cum subdit, In deum creditis, & in me credite: hoc sche-
 » mate sermonis, se deum manifestat: si quidem in solum deum credere debemus, & in
 » nullam creaturam. Et licet ecclesia magna sit in CHRISTO, nihilominus non dicimus,
 » credo in ecclesiam, sed credo ecclesiam sanctam catholicam. quare tantominus in san-
 » ctum aut sanctam, uno sancto sanctorum excepto, qui CHRISTVS dominus, & qui
 » idem deus est. Quid igitur requirit deus a nobis: nunquid animi nostri turbationem,
 » diffidentiam, desperationem, quod se interdum subtrahit, ubi se prius manifestauit per
 » suae gratiae praesentiam? Nequaquam, sed iugem fidem, & plenam fiducia: hoc enim
 » est credere in deum: & omnis qui credit in deum, plena in deo fiducia potitur, alioqui
 » infidelis est, et si se putet fidelem. Quem seruum exaudiet dominus, qui in ipsum non
 » credit, non sperat: sed desperat, & ducit dominum suum quasi crudelem & austerum:
 » qui non solum bonus est, uerum etiam plusquam bonus, immo bonitas ipsa. O fides,
 » cordium serenitas & sedatio? O infidelitas, cordium inquietudo & turbatio? Ab-
 » sit ergo turbetur cor fidelium, sed credat in deum patrem domini nostri IESV CHRI

STI, & in dominum nostrum IESVM CHRISTVM: quia pater deus est, & filius idē
 tidem deus. Et qui credunt, quid expectare debent? Sanē mansionem apud eum cui
 soli credunt, & in quem solum credere debent, in quem solum dico, ut deum, sed nō
 solum, non unicum iuxta discretionem hypostaseon: sed hoc modo trinum, patrem,
 filium, & spiritum sanctum, etsi deum unicum. Et rursus turbari non debemus ob id
 ipsum, quod innuit dominus, dicens: In domo patris mei multæ mansiones sunt.
 Quid ergo turbari debemus, si quandiu sumus in hoc mundo, autorem uitæ nostræ
 ubi nunc est, se qui non possumus? Mansiones ibi sunt multæ, quas summus pater fa-
 milias non uult manere uacuas: sed peregrinis huius exiliij, qui fide ad ipsum peregrini-
 nantur, peracta mortali peregrinatione, eas implere. Et hæ mansiones, sunt iustorum
 stationes ab æterno definitæ: ut in ordine iustorum nulla sit confusio, ut neque in hier-
 rarchijs, & ordinibus angelicis. Hæ sunt iustorum sedes. Quæ si non fuissent, potu-
 isset eis dicere, Vado parare uobis locum. Et si abiero, parabo uobis locum. Quod sic
 ait dominus: Si quominus, *εἰ δὲ μὴ*, id est sin minus, dixissem utique uobis, quod uado
 parare uobis locum. Et si abiero, parabo uobis locum. At hoc non dixit: Quia locus
 eorum & omnium electorum, etiam ab æterno est paratus. Hoc tamen ipsis dixit, &
 omnibus uerè fidelibus: Iterum ueniam & accipiam uos ad me ipsum, ut ubi ego sum,
 & uos sitis. Primo uenit in suo primo aduentu: rursus, iterumque particulariter uē-
 nit ac ueniet, in cuiusque electi obitu. Et uniuersaliter in nouissimo die. In particulari
 aduentu, qui ipsi fide & charitate ministrauerunt, cum ipso sunt secundum spiritum
 & animam ipsam, à uinculis mortis ereptam. De quo dicit Paulus: Coartor autem ē
 duobus, desiderium habens dissolui, & esse cum CHRISTO. In uniuersali uero aduē-
 tu, erunt ubi ipse in regno cœlestis gloriæ, in anima & corpore resumptis, & suo mo-
 do conformibus animæ & corpori gloriôsæ humanitatis eius, nam omnes iuxta bea-
 titudinis suæ captum, Christiformes euasuri sunt. De quo dicit Paulus: Omnia de-
 trimentum feci, & arbitror ut stercora, ut CHRISTVM lucrifaciam: ut & inueniar in
 illo non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est CHRISTI
 IESV, quæ ex deo est iustitia in fide, ad cognoscendum illum & uirtutem resurrectio-
 nis eius, & societatem passionis illius: configuratus morti eius, si quo modo occur-
 ram ad resurrectionem quæ est ex mortuis. Et adiicit dominus: Et quò uado scitis, &
 uiam scitis. Scire debuerant quò ibat, ex uerbis eius quæ dixerat: In domo patris mei
 mansiones multæ sunt. Et subdit: Sin minus dixissem uobis, quia uado parare uo-
 bis locum. Sed adeò rudes adhuc erant apostoli, ut eum neque loquentem, neque
 sermonem, quem loquebatur explicantem, ipsi intelligerent. Quod de Thoma aper-
 rit Ioannes, dicens. ¶ Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò uadis, & quo-
 modo possumus uiam scire? Dicit ei IESVS: Ego sum uia, ueritas, & uita. Nemo
 uenit ad patrem, nisi per me. Si cognouissetis me, & patrem meum utique cogno-
 uissetis. Et à modo cognoscetis eum, & uidistis eum: Dicit ei Philippus: Domine,
 ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit eis IESVS: Tanto tempore uobiscum
 sum, & non cognouistis me? Philippe, qui uidet me, uidet & patrem. Quomodo
 tu dicis, Ostende nobis patrem? Non credis quia ego in patre, & pater in me est? Ver-
 ba quæ ego loquor uobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit
 opera. Nō creditis quia ego in patre, & pater in me est? Alioquin, propter opera ipsa
 credite. ¶ Ecce, Thomas dicit: Nescimus quò uadis: & pro se, ut uideretur & alijs lo-
 quens, cum toties dixisset eis dominus uerba, per quæ intelligere poterāt quod ad pa-
 trem ibat: ut cum dicebat, Vado ad eum qui misit me. Et eum qui misit, esse patrē, to-
 ties innuit: ut cū dixit, Qui misit me pater, ipse mihi mandatū dedit quid dicā, & quid
 loquar: & cum hic paulo ante id aperuit. Sed ita rudes erant, ut id non intellexerint.
 Neque id mirum erat, si se nesciebant uiam scire, etsi scirent: quia quid nomine uia,
 dominus

Philip. 1.

Philip. 3.

108

Ioh. 16.

Ioh. 12.

dominus designare uellet, id eos latebat. Ideo dominus declarat eis, quomodo uiam scirent, dicens: Ego sum uia, ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Quia uia est eundi ad patrem: nemo errare potest qui fide incedit per ipsum, quin perueniat ad patrem. Quia ueritas est, nemo falli potest. Quia uita est, nemo in ea uita deficere nemo mori potest. Ire ad patrem, est ire ad deum totius bonitatis, & creatæ, & increatæ, primordiale, infinitum, & incomprehensibile principium, ad quem si nemo eat, nisi per CHRISTVM: ergo sine CHRISTO, sine fide filij dei, nemo uadit ad deum. Omnis ergo fides stulta & inanis est, præter eam quæ filij dei est: & qui alterius fide atque fiducia incedit, extra uiam, ueritatem, & uitam incedit: & si extra uiam incedit, errat: si extra ueritatem, fallitur: si extra uitam, tendit in mortem. Virgo MARIA, quæ est beatarum beatissima, est admodum sancta, omnes angeli admodum sancti, & omnes martyres sub altari dei exuuias immortalitatis ex resurrectione expectantes admodum sancti: sed neq; singuli, neq; omnes simul, uia sunt, etsi sunt in termino uia. Quod si liceret eos interrogare, an per ipsos eundem sit ad totius sanctitudinis patrem, dicerent profecto: Nos non sumus uia, ueritas, & uita: nos non sumus uia, etsi non errauimus: non ueritas, etsi seducti non sumus: non uita, etsi uiuimus: non per nos incessimus, non ex nobis pependimus, non nos respeximus. Incedite ergo, non per nos, sed per uiam qua incessimus. In deum credite: & in CHRISTVM, qui uia est, credite: nemo ad deum uenit, nisi per ipsum. Et subdit dominus: Si cognouissetis me, & patrem meum utique cognouissetis: & à modo cognoscetis eum, & uidistis eum. Si cognouissent CHRISTVM reuelato interno mentis oculo, ut cœlestes mentes eum cognoscunt: & patrem utique ipsi cognouissent: quia ipse & pater unum sunt: qui etsi discretionem duo sunt, indiuisa tamen & inseparata semper manent lumina. quomodo enim immensum ab immenso separares: Sed hæc CHRISTI cognitio reuelata, mortalium oculis quandiu mortales sunt, est negata. Si etiam ea fide, qua debebāt CHRISTVM cognouissent, & patrem utique cognouissent: cum toties ipse de patre suo uerba inculcasset, quæ non sua, sed patris erant mandata: & cum etiam uocem patris filium testantis, audiuisent tres ex eis in monte sancto, & omnes ubi hæc uox patris uenit de cœlo ad filium: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Si ergo non cognoscebant patrem, infirmitas erat fidei. Sed & uerisimile est, quod hoc modo, id est fide cognouerant: & hoc est, in hoc mūdo patrem uidere. Quod & uerba CHRISTI, quæ subdit, haud obscure innuere uidentur, cum ait: Et à modo cognoscetis eum, & uidistis eum. À modo erant cognituri: quia fides eorum erat augmentanda post CHRISTI passionem. Sed & fide uiderant eum, cum crediderant uerbis CHRISTI, & paternæ uoci cœlitus delapsæ. Cæterum ipsis è mundo egressis, nudè & apertè cognituri erant, amoto fidei ænigmate, & omni quod ob corruptibilem mortalitatis tuni-
cam circumferimus, uelamine. Quod etiam, uidistis, indicare potest, si futuri sensum habeat: sed more Hebræorum formam præteriti, ad certitudinem insinuandam, quod ^{ante} ^{tempus} à modo, nota futuri præcedens, monstrare uidetur: etsi illi præsens & præteritū iungatur, ad certitudinem (ut dictum est) subindicandam. Quæ audientes discipuli, tanquam non intelligentes, satis infirma erant fide. Quod ostendit Philippus, sym-
plices Petri & Andrea, dicens: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Hoc uerbum Philippi, uerbum infidelitatis erat. Si quis enim multa de deo cuiuspiam neophyto loquatur, & ea quidem sancta, uera, & credenda: & is dicat instructori suo, Ostende mihi deum, & sufficit mihi: nõne hoc fuerit incredulitatis signum: nam illi credere fuisse uidere: si autem uidisset (fide dico) quod sufficiebat, nec enim aliter in hoc mundo contingere potest dei uisio, non dixisset, Ostende deum: tanquã deus sub oculis mortalium uersari, poniue possit: quod qui credit, errat, & in sciētia dei labitur. Ideo haud iniuria Philippum arguit dominus, & remittit ad fidem, dicens: Tanto

Ioh. 12.

tempore uobiscum sum, & nō cognouisti me Philippe? Qui uidit me, uidit & patrem. Non potest CHRISTVS ut CHRISTVS uideri in hoc mundo, nisi fide, similiter nec pater. Et qui fide uidit CHRISTVM, uidit & patrem: nam uidit ut missum à patre, ut dei filium. Sed Philippus aliam petebat cognitionem, uisionemque quàm fidei: quod inuuit dominus, cum dicit: Quomodo tu dicis, Ostende nobis patrem? Ut subintelligamus eum nō debuisse aliam hic ostensionem patris, quàm fidei requirere: cum memor esse debuisset eius sermonis, quem locutus fuerat ad pharisæos: Est pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis, quia deus uester est. Quomodo ergo audet Philippus dicere, aliter quàm fide, ostende nobis patrem? Reuocat igitur eum, quod sequitur ad fidem: Non credis quia ego in patre, & pater in me est? Si hoc credis, stultum est quærere, Ostende nobis patrem. Deinde ad omnes dirigit sermonem dominus, dicens: Verba quæ ego loquor uobis, à me ipso non loquor: pater autem in me manens, ipse facit opera. Quæ opera? Diuinas uirtutes, & signa quæ ipsi uiderunt, at quæ pater facit, eadem facit & filius, & contrà: omnia tamen patri tribuit filius, sic in omnibus honorificando patrem, ob fontanam æternæ generationis originem. Et subdit: Non creditis quia ego in patre, & pater in me est? Nō creditis id uerbis meis? Alioqui propter opera credite. Sin uerbis non creditis, saltem operibus, & propter opera credite. Sic dominus fidem amat, ut illi curæ non sit, siue uerbis inducta sit, & ex auditu, siue ex mirificis operibus & ex uisu: & id quidem preparatoriè, ut capacitas fiat suscipiendæ gratiæ. Magis tamen naturale, & minus uolentum est, quod sit ex auditu, quàm quod nō accedat nisi adueniente uisu: quod postea manifestauit propter Thomam, qui ad fidem uisum requisierat: illo minus probato, manifestauit inquam his uerbis, Quia uidisti me Thoma, credidisti: Beati, qui non uiderunt & crediderunt. De quo insuper & psalmo decimo septimo: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Et fides propriè & suapte natura, sermoni dicentis debetur, dicente Paulo: Fides ex auditu est. Sed cuius dicentis? Sanè dei. Ergo præstitisset quod simpliciter uerbis eius, & propè uerba eius credidissent, quàm quod operum accessisset contemplatio, nam qui uerbis credit, honorat dicentem ut ueracem: qui uero non sine operibus, quodam modo inhonorat: sed tam bonus est deus, ut qui una parte uenire contemnunt, recipiat si altera ueniant. Nam quos ueritatis sermo nō adducit ad fidem, si potentiæ opera ipsos adducant, recipit: & ita nunc ueritate, nunc potentia, nunc misericordia, nunc iustitia homines saluare uult, usque ad eò omnium salutis amator est. Qui timore ad fidem ueniunt, iustitia compellit: qui amore, misericordia allicit: qui operum portentis, potentia trahit: qui scripturis sacris, ueritate adducit. At ij maxime placent deo, qui amore accedunt, ducibus dei misericordia & ueritate: qui autem timore & potentia, nunquam perficientur, nisi timorem commutent in amorem, & operibus potentiæ præferant uerbi dei ueritatem. Credamus ergo & uerbis dei, & signis: sed primo loco præcipueque uerbis, nihil enim prodest operibus credere, nisi uerbis credamus. Sequamur deum & timore, & amore: sed maxime omnium & finaliter amore. Quid enim iuuat, deum timere, & non amare? Sic fermè facit diabolus, hoc solum refert, quod non uult deum sequi in hoc, quod credit: nos autem uolumus. Quod si amamus, etiam si non hoc timore timemus, ut imperfecti: neque timore offensæ, ut proficientes: sed sola tantæ maiestatis reuerentia, id nos omnino iuuat, & deum recte sequimur, persimiles angelicis uirtutibus. Deinde de perfectè credentibus, aperiente Ioanne, subdit dominus. Amen amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad patrem uado. Et quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. Sanitates faciebat dominus, dæmonia eiciebat, cæcos illuminabat, surdos audire faciebat

faciebat, & mutos loqui, claudos erigebat, leprosos mūdabat, mortuos suscitabat: & hęc omnia, & his maiora, apostoli & discipuli: sed ut CHRISTI instrumenta fecerūt, id est CHRISTVS per ipsos. Dominus enim in terris uersatus, per se hęc omnia fecit in parua plaga terrę, partes Iudęę, Palęstinaę & Syriaę dum hęc fecit, non egressus: ipsi uero, & in eisdem locis, & in uniuersum orbem egressi, hęc fecerunt. Dominus illic multa dęmonia eiecit: ipsi, id est CHRISTVS per ipsos (si collatio fiat) in orbis amplitudine, plurima. Dominus per se ex solis plurium obsessorum corporibus eiecit illa: per ipsos, non solum ex obsessis innumeris, uerum etiam ex statuis, dęmoniorum thecis & iconibus. Dominus per se in terris paucos cęcos illuminauit, siue fidem respicias, siue sensilis potentiaę orbitatem: per ipsos, plurimos. Ille uersatus (ut dictum est) in terris, per se paucos surdos audire fecit, paucis mutis loquelę beneficium contulit, paucos claudos erexit, leprosos paucos mundauit, & paucos mortuos suscitauit: per ipsos, in unoquoque genere pręfatorum plurimos. Vnde id domini dictum uerum cognoscitur, quod de credente dixit, non uno, sed multiplici tanquam uno: Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora his faciet. de operibus quę per se fecit dum uersatus est super terram, locutus. Vt opera quę ipse per se facit, tribuit patri: sic & opera quę per alios facit, ijs per quos illa facit, tribuit. uerū ipse eadem, & maiora ijs quę cōstitutus in terris per se fecit, idem in cęlis collocatus, per alios facit. non enim sancti sunt, qui faciunt uera miracula, sed ipse qui facit mirabilia magna solus. Non ergo sanctis cultus propter miracula debetur, sed auctori miraculo rū, qui solus est deus. Quod etiam ex ijs, quę subdit dominus, facile intelligi potest. Quia (inquit) ego ad patrem uado. Et quodcunq; petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificet pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciā: ubi apertę apostolis suis dicit quod uadit, cum ait: Quia ego ad patrem uado. Et omnium mirabilium operum, quę post ascensionem ipsius, siue per martyres, & circa martyres, siue per uirgines, & reliquos omnes pios cultores facta sunt. ratio est, quia CHRISTVS cum nostrę carnis substantia, sed iam immortalitatis gloria donata, se recepit ad patrem. Et ideo quęcunq; spiritu ipsius illi petierunt a patre in nomine ipsius, ipse dominus per eos effecit. Hoc (inquit) faciam, non ut ipsos diuinis prosequamur honoribus, etsi sint serui dei honore digni, sed ut glorificetur pater in filio. etsi enim magnates terreni regis honorandi sunt, citra tamen læsę maiestatis offensam, eos regio honore prosequi nō possumus: cultus autem, honor regi æterno debitus. Quęcunq; etiam ab eo in nomine ipsius, & spiritu quidem ipsius petierunt, & ipse per eos effecit. Et ad quid? Vt etiam filius in suo nomine honorificetur, sicut & pater: nomen autem & patris, & filij, est ipsa diuinitas. proinde qui honorificat filiū in suo nomine, id est diuinitatis honore, honorificat & patrem: in suo autem nomine solus deus honorandus, uenerandus, & colendus est. Et quanquam dominus prius dixit: Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet: hic tamen (ut dictum est) manifestę ostendit, quod reuera credulus ille non est is qui facit, sed ipsemet, siue pater, siue ipse rogatus fuerit, cum dixit: Hoc faciam. Et quid mirum, si in cęlo collocatus maiora etiam fecit, & adhuc faceret, si in mundo esset fides, quām cum in terris adhuc mortalis uersatus est: Hoc certę tantum refert, quod tunc gloriosa eius humanitas erat mirabilium operum, quę tunc operabatur diuinitas, organum: postea uero aliorum humanitates, quę nihilominus erant ipsi concorporales, & corporis ipsius membra, mirabiliū operū organa fuere. Corpus ut corpus, est inefficax, nisi uita moueat: sic & corpus CHRISTI, nisi spiritu CHRISTI moueatur, nihil potest. CHRISTVS uniuerso corpori suo uita est, & singulis ac uniuersis mēbris suis. Et ideo & in capite, & in toto corpore, & uniuersis membris eius, nihil aliud colendum, suspiciendū, adorandū, nisi CHRISTVS: quia hoc solum potest, hoc solū uiuit: immo uita est, cuius solius est

Psalmo. 117.

providendi, saluandiq; potestas, atq; eadem cum deo maiestatis æqualitas. Quod reliquum est, eius tactu beatum est. Sed age, est corpus CHRISTI in CHRISTO, quod ex uirgine sumptum, in una eademq; cum deo, cum dei filio hypostasi iunctum est: est corpus CHRISTI, qui est chorus sanctorum, est corpus CHRISTI in terra, quæ est turba, spiritu non suo in terra adhuc degentium: quid igitur inter hæc corpora refert? Primum, ad caput pertinet, & quia hypostasi diuinitatis iunctum, supra omnem beatitudinem beatum est, & ob id etiam quæ in illo corpore & per illud faciebat, per seipsum facere dicebatur. Secundum & tertium simul, corpus unum sunt: illud superiores, & immobiles corporis partes: istud inferiores, & quæ adhuc dimoueri possunt. Illud omni ex parte felix & immortale: hoc adhuc uarijs infirmitatibus obnoxium & mortale. Et illud & istud simul, ecclesia CHRISTI, qui est illius & istius uita. Illius, aperta: istius, occulta. Illi dans immobilem sanitatem, & istius assidue languorẽ sanans: & in illo, & isto cuncta faciens, siue diuina patiendi solum, siue etiam agendi sint organa, ut & in monstrifica uirga Moysi, & in hymnidica fatidicacq; cithara Dauid, quandoquidem deus & in Moysi, & in Dauid, & in uirga, & in cithara cum arcebat dæmonium, omnia operabatur: Sic CHRISTVS omnia operatur in omnibus, ut & ait: Hoc faciam. Et posteaquam se declarauit omnium admirabilium operum paratorẽ, propalante Ioanne, subiungit. ¶ Si diligitis me, mandata mea seruate: & ego rogabo patrem, & alium paraclætum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis, quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum, nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud uos manebit, & in uobis erit. Nõ relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. ¶ Mandata eius erant illa, quæ pater mandauerat ei mundo nuncianda, siue ad credendum solum pertineant, siue ad aliquid ex fide operandum, fugiendumue. Illi ergo seruant mandata, qui quæ solum credenda sunt, ut quod sit missus à patre, quod sit filius dei, quod sit in patre, & pater in ipso, & similia, credunt. & qui quæ operanda sunt: ut, Diligite inimicos uestros, benefacite ijs qui oderunt uos: & similia, ex fide & in fide faciunt. & qui quæ fugienda: ut, Nolite iudicare, Nolite solliciti esse animæ uestre quid manducetis, necq; corpori quid induamini: & similia, ex fide, in fide, & per fidem fugiunt. Omnia autem credenda, facienda, fugienda sint, ex fide: quia in fide deus est, fide dico, non solum auditu externo sumpta, & loquente infundenteq; homine, sed interno, & locutore, infusoreq; deo. Audiã (inquit) quid loquatur in me dominus. Et hæc obseruatio eorũ quæ mandauit per filiũ suum reuelanda hominibus, perfectæ charitatis, dilectionisq; ad CHRISTVM, qui mandata pertulit, indicium est. Idem autem spiritus, qui perfectam illam dilectionem largitur, illam operatur obseruationẽ. Sed quid, si quis fidem solum habeat ex auditu & infundente homine, & faciat quod in se est: Haud scio, an hæc fides, quandiu talis est, possit dici fides. Et facere quod in se est, tam exile est, ut dici non possit facere: cum dominus dicat, Sine me nihil potestis facere. Et de salute hominũ, apud homines hoc impossibile est: apud deũ autem omnia possibilis sunt. Ergo quod in nobis est, id est quod secundum hominem solum est, relinquamus missumq; faciamus: & quod in nobis non est, quæramus: hoc autem est, quod dei est, & quod habere non possumus, nisi quod nostrum est, abdicemus: & intelligamus nostram potentiam non esse potentiam, sed impotentiam: sed si qua est potentia, esse dei potentiam: & nos non nostro spiritu, sed spiritu dei aliquid posse. Quem si petimus, si rogamus ut habeamus, non ideo habebimus (nulla enim illum habendi ex nobis est potestas) sed solum petitione & rogatione spiritus CHRISTI illum habituri sumus. Tunc autem CHRISTVM diligemus, tunc mandata eius seruabimus: quod nobis insinuat dominus, dicens: Et ego rogabo patrem, & alium paraclætum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis, quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum, nec scit eum.

Rogabo

Rogabo (inquit) patrem. O superadmiranda & incomprehensa CHRISTI benignitas, & erga nos miseratio, qui non dedignatur supplex pro nobis rogare patrem, ut det nobis spiritum suum, spiritum ueritatis, spiritum sanctum. Et quis non putet ipsum exauditum iri: Quod qui credit, quomodo non habeat spiritum sanctum? Habet profecto omnis qui credit: uideat tantum ne spiritui sancto qui habitat in ipso, contumeliam faciat: spiritus enim sanctus disciplinae effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate. Insuper ille est spiritus intelligentiæ sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, qui nihil uetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem uirtutem habens, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus intelligibiles, mundus, subtilis. Hunc (si in ipsum credimus) rogat nobis à patre suo dari altissimi filius. Et si rogat, dabit. Rogabo (inquit) & dabit. Et quid intelligit per alium paracletum? Alium consolatorem: nam pater consolator est, dicente Paulo: Pater misericordiarum, & deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Dominus noster, alter consolator: nam quid hic aliud facit, quàm consolari suos discipulos? Et quid per uniuersum euangelium, quàm uniuersum lætificare, & consolari mundum: ut in spiritu, de filiis, sancta dicit apud Baruch Hierusalē: Venit mihi gaudiū à sancto, super misericordia quæ ueniet uobis ab æterno salutaris nostro. Et dominus postea ad discipulos: Iterum autē uidebo uos, & gaudium debet cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Et ipse sic consolator est: quod est gaudium uniuersæ terræ, sicut scriptum est: Viderunt omnes termini terræ salutare dei nostri. Iubilate domino omnis terra, cantate & exultate, & psallite. Et alius consolator ex hoc loco, est spiritus sanctus. Tres ergo sunt consolatores, pater, filius, spiritus sanctus: sed in diuinitatis natura unus consolator deus. nam alium, ad consolatorem, non ad spiritum, apud Ioannem refertur, cum inquit, καὶ ἄλλου παρακλητοῦ. Ergo alius est à consolatore filio, qui etiā à patre qui est consolator omnium, nobis datus est. Et hic alius consolator, spiritus est ueritatis: quia est spiritus filij, qui de se dixit Thomæ & apostolis suis: Ego sum uia, ueritas, & uita. Sed hunc spiritum, mundus (id est homines mundani, & primam generationem sequentes) ideo capere non potest: quia non uidet eum, neque scit eum. nam eiusmodi homines sensibus carnis utuntur, aut ratione quæ secundum hominem est, quippe qui psychici sunt & animales: at spiritum illum, sensus carnis uidere, id est fide attingere non potest, neque humana ratio eum noscere, suamque scientia apprehendere: sed homines πνευματικοί, id est spirituales: quales non natura, sed gratia facit: non prima, sed secunda natiuitas: non Adæ, sed CHRISTI generatio atque imitatio, hunc spiritum fide uident, & scientia, quæ supra hominem est, cognoscunt. quæ etsi rationi non sit euidens, quia ratio est cæca, & tantum luminis incapax: spiritui tamen quo ipsi uiuunt & sapiunt, euidentiſſima est. Quod haud difficile est intelligere per id quod subdit dominus: Vos autem cognoscetis eum, quia apud uos manebit, & in uobis erit. Vos autem (inquit) cognoscetis eum: quia ex secunda generatione spirituales estis, & fidem habentes, quæ est lucis æternæ radius, per quem spiritus sanctus illabitur. Et apud uos manebit, etiā in æternum, ut supra dominus dixit: quia spiritus deus est: & quantum ex natura eius est, nunquam deserit quem semel apprehendit. Et in uobis erit, quia natura eius est, illabi & implere. Et addit dominus: Non relinquam uos orphanos. Apostoli dominum, patrem habebant, qui ipsos in spiritu genuerat, quos & hic alloquitur ut filios, maxime ab eo loco precedentis capituli, Filioli, adhuc modicum uobiscum sum: & continenter quousque cum ipsis egressus est trans torrentem Cedron. Non sunt autem filij, orphani, quando diu patrem habent uiuentem. Qui licet per triduum mortuus futurus esset, & sic ipse per triduum orphanus & orbi CHRISTO, qui diuinitate & humanitate simul definitur.

tur: non tamen simpliciter orphani, quia semper filij dei: denunciat tamen se eos non relicturum, etiam illo modo orphanos: quia tertia die resurrecturus esset, & ad eos uiuus, & multo quidem melius sine ulla comparatione quam prius, rediturus. Non ergo eos reliquit illo modo orphanos, qui tertio postea die patrem uiuum habuerunt ad se uenientem, & in aeternum quidem uiuentem: ita ut nulli unquam orphani fuerint, aut futuri sint minus orphani, quam ipsi. Et de auferenda cito à mundo ipsius cognitione (aperiente Ioanne) continuat dominus suum sermonem discipulis suis, dicens. ¶ Adhuc modicum, & mundus me iam non uidet: uos autem uidetis me, quia ego uiuus, & uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis, quia ego sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. ¶ Ioannes formā loquendi Hebraicam frequenter in suo euangelio admiscet, quādo quidem praesentibus, & aliquando praeteritis, promiscuè pro futuris utitur: quod & aliās saepe, & hic nunc facere uidetur, cum ait: Adhuc modicum, & mundus me iam non uidet: & in his quae sequuntur. Hoc ergo perinde est, ac si proprietate linguae nostrae seruata dicamus: Adhuc modicum, adhuc parua mora, & mundus me non ultra uidebit. Quod dicit dominus de praesentia corporali, quam à tempore passionis, & sepulturae suae, mundo usque ad nouissimum aduentum suum occultaturus erat. Et ad tempus usque sepulturae eius, modicum tempus supererat, uix uidelicet horae uiginti: quo tempore adhuc mundus eum corporali praesentia uidere poterat, & non ultra. Vos autem uidebitis me, quod ego uiuam. Postea quā conditus fuit sepulchro, mundus eum non uidit, sed apostoli eum uiderunt etiam corporali praesentia: non enim nomine mundi comprehenduntur, ut qui non erant de mundo. Et quomodo uiderunt eum? Certè quod in carne uiueret, quando multiplici apparitione se illis manifestauit. Qua uita: Ex gloriosa resurrectione, immortalis & incorruptibilis. Et subdit: Et uos uiuetis. Quomodo? Etiam in carne & corpore, non hac quidem uita corporali, fluxa & caduca: sed qua me post modicum tempus uidebitis quod uiuam, uidebitis me uiuentem, utpote post nondum exactum triduum. In illo die cognoscetis, quia ego sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. In illo die, in illo tempore quo praesentiam meam immortalitatis gloria, resumpto corpore, fulgentem uidebitis, cognoscetis, firmiter credetis, quod ego sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. hoc enim hic, nisi fide cognosci non potest: nam ipse in patre est & in nobis, & nos in ipso, si fideles sumus, si spiritu eius uiuimus, sed nullo à nobis comprehensibili modo: quae autem omnem comprehendendi modum excedunt, sola fide apprehenduntur. O nobilissimus cognoscendi modus, quo supra omnem modum cognoscimus: Corporalem praesentiam post gloriosam resurrectionem eius apprehendebant apostoli, sed hic praesentiae modus, non erat ille de quo dicebat: Cognoscetis quod ego sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. nam ipsi corporalem eius praesentiam extra se esse uidebant, & se extra eam: sed ipse in patre erat, & in ipsis, & ipsi in eo, absque modo: nam diuine & superintelligibiliter, etsi fide intelligibiliter. Quid enim diuinitatem excludere potest, quae absque modo ubique est: de qua etiam propheta dicit: Si ascendero in caelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Et quid non est in ea quae ambit & continet omnia? Qui fide capit patrem esse deum, & filium dei esse deum, uerè cognoscit quod filius in patre est, & pater in filio: & quod aliter esse non potest. Et gaudet quod eius rei cognoscendae non est modus, & rationem ceu stultā admodum ac deliram ridet, quae semper modum earum rerum quarum non est modus, quaerere uult: & idcirco in uanum fatigatur, ac frustra laborat, perinde atque si oculus contenderet uidere sonum qui ipsi est inuisibilis. Diuina haec & sublimia mysteria, sonus: Fides, auditus: Ratio, oculus. Ut ad sonos, auris uidet, & caecus est oculus: sic & ad diuina, fides uidet, & ratio caeca est. Quod si ratio quaerat à fide, quae nimirum magistra est, cum de diuinis agitur, cum filius sit in patre, & in omnibus sanctis qui sunt in caelo

in caelo & in terra, an etiam corporaliter sit? Quidni? sed absque modo, nisi dicas diuino & incomprehensibili modo, qui non tam modus, quam non modus dici debet. Et mirum, si id fides non diceret, cum uideat simul in India, Africa, & Europa locis innumeris filium dei in corpore sacramentaliter esse: quod autem dicitur sacramentaliter, modus est. Quomodo ergo si subtrahat modum, non uideat ubique filium dei corporaliter, sed sine modo, ac supra omnem modum esse? Vbicunque sanè CHRISTVS est, CHRISTVS incarnatus est: incarnatus autem sine corpore non est. Et magna est fides, cognoscere CHRISTVM corporaliter esse ubi sacramentaliter est: sed maior est cognoscere eum absolute ubique corporaliter esse. nam hoc est sine modo cognoscere: illud, cum modo. Fides autem quæ est absque modo, maior est, quam quæ modum habet: & illud quodam modo propter hoc est, ut contractum propter absolutum. De quo absoluto cognoscendi modo, qui si est ab omni modo absolutus, nõ est modus, dicebat dominus apostolis: Cognoscetis quod ego sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. His dictis admonet eos dominus (subdente Ioanne) iterum dilectionis suæ, dicens. ¶ Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me: qui autem diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis te ipsum, & non mundo? Respondit IESVS, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat: & sermonem quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me, patris. Hæc locutus sum uobis, apud uos manens. Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunque dixerim uobis. ¶ Mandata eius, ut dictum est, ea sunt quæ in legatione à patre accepit mundo dicenda: quæ magis fidem, & uerbis adhibendam credulitatem, quam quodcunque aliud respiciunt: quæ qui credunt, & integra fide obseruant, diligunt eum: qui autem diligunt eum, diliguntur à patre eius, & ipsemet diliget eos. Si quis rex magnus habeat filium, quem syncerè diligit, & sciat quempiam, filium suum puro amore diligere, nõne diliget eum? Nõne etiam filius illius eum amabit, quem sciet erga se integro, puroque amore sic affici: & maxime, si pater & ipse dederint illi fomenta amoris? Tanto magis igitur supernus rex prosequetur amore diligentes filium suum, quem ut summè bonum, summè amat. Et filius ipse, qui amor est, & amandi ratio, diligentes se (quibus & pater, & ipse omnem occasionem & adiumentum ad amandū præstant, & etiam spiritum suum, qui est spiritus amoris, ut iuuentur ad amandum, in fundunt) dilectione prosequetur & amore. Et magnum est amare regem, amare filium regis: sed multo maius amari à rege, & summo quidem rege, & à filio eiusdem summi regis: nimirum quanto maior lux in ipso sole est, quam in paruo oculo solis amato re: immo quanto maior esset, si sol esset infinitus, cum omnis oculus sit finitus, & ut nihil, nullius ue capacitatis respectu illius. Sed non satis est summi regis filio, quod diligit amatores suos, & eis omnia beneficia præstet, cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt: sed etiam seipsum manifestat eis, & suum amorem pandit in hoc mundo secretis illapsibus, & internis uisitationibus, quæ sunt diuinæ emphases, & theophaniæ, omni sublimitate gloriæ huius mundi superiores. Et manifestabo (inquit) me ipsum, insinuabo ei me ipsum, tacitus ei illabar. Quod audiens Iudas, qui & Thaddæus & Lebbaeus dicitur, non Iudas Iscariotes, dixit ei: Domine, quid factum est, quod manifestaturus es nobis te ipsum, & non mundo? Quid accidit, quæ causa est, quæ ratio, quod insinuaturus es nobis te ipsum, & nõ mundo? Cui dominus benignissimè eius rei causam aperuit, dicens: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Hæc est cau-

fa quare insinuabo me uobis, & non mundo: nimirum quia me diligitis, & mandata mea, quæ uobis à patre meo annūcio, seruat. & qui diligit me, & sermonem meum seruat, pater meus & ego diligemus eum, & ad eum ueniemus, & mansionē apud eum faciemus, ipsiq; immanebimus: & hoc est insinuare me ipsum ei. Sed non insinuabo me mundo, quia mundus non seruat sermones meos, & ideo me ipsum non diligit: qui enim diligit CHRISTVM, sermones eius seruat. Consequens est igitur ex opposito, ut qui non seruat sermones CHRISTI, eum non diligit. Sed & conuertitur: Si quis non diligit CHRISTVM, sermones eius nō seruat. Qui (inquit) nō diligit me, sermones meos non seruat. Et quomodo qui nō diligit CHRISTVM, sermones eius seruat: cū unus, & quidem præcipuus sermonum eius sit is: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Ipse autem deus sit: Hoc est (inquit) maximum & primum mandatum, & simile est de proximo. Ergo si quis non diligit CHRISTVM, non seruat mandata eius. Quare etiam ex opposito, si quis seruat mādata, diligit: id enim necesse est: & qui diligit, seruet: & qui seruat, diligit. Qui ergo non diligit CHRISTVM, & sermones eius non seruat: qui fieri posset ut diligeretur à patre, & ab ipso: Quare ipse non est insinuaturus se illi. Non est ergo manifestaturus se mundo, quando quidem nō est uenturus in mundum, & illi immanfurus: ut enim uia qua sol ad nos descendit, lumen est, sed lumen in sole absolutum & ingens, in nobis autem contractum & exile: sic & uia qua pater & filius descendunt ad suos, amor est: sed in ipsis est amor absolutus & immensus, in suis autem contractus & exiguus: qui tamen maior est, quàm sit uniuersus mūdi amor: immo hic non est amor, sed amoris quædam fallacia, labes, & prolapsio. Et subdit dominus: Et sermo, *ὁ λόγος*, quem audistis, nō est meus, sed eius qui misit me, patris. Quod nō de præsentī sermone tantum, sed de uniuerso sermone, quem locutus est eis à principio euangelij, intelligitur: quia totum euangelium nihil aliud est, quàm mādatum patris, quod legatione sua filius dei suscepit nobis nunciandum. Et addit: Hæc locutus sum uobis, apud uos manens. Hæc (inquit) quæ audistis à principio euangelij usq; ad præsentem sermonem, locutus sum uobis, apud uos manens, apud uos cōuerfans, & in uisibili corpore, & in passibili carne. Sed postquā assumptus fuero à uobis, à resurrectione mea quadraginta diebus elapsis, spiritus sanctus qui consolator est, ueniet ad uos in nomine meo, sicut ueni in nomine patris mei. Quod subdit, dicens: Paracletus autem spiritus sanctus, quē mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunq; dixerim uobis. Pater primo misit filium, quo deinde in coelum recepto, misit spiritum sanctum, quem etiam & filius misit: ut postea dicit, Cū uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre: quod & hic etiam intelligitur per id, In nomine meo. Missus est ergo spiritus sanctus à patre, & à filio. Ut filius missus à patre, uenit in nomine patris, ut in nomine mittentis: ita & spiritus sanctus missus à filio, uenit in nomine filij, ut in nomine mittentis. Et quia etiam non uenit spiritus sanctus ut alia ex parte patris nunciaret, quàm quæ nunciauerat filius: sed ut nunciata à filio enuclearet, & suggereret, ac in memoriam reuocaret: idcirco potius in nomine filij missus dicitur, quàm in nomine patris: etsi tam à patre, quàm à filio missus sit. Ille (inquit) uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunq; *ἐγώ*, id est dixi uobis. Iam fermè omnia dixerat, quæ eis dicenda erant: & quæ restabant, pauca erant. Iam (inquit) non multa loquar uobiscum. Iustius ergo hic *ἐγώ* dixi, aut dixerim, per præteritum, quàm dixerō, per futurum, transferendum uidetur. Primum, discipuli audientes dominum rudes erant, & malè uerborum eius tenaces, ac paruæ intelligentiæ: at cum spiritus ille aduēnit, repenti eos edocuit, & eis sensum, intelligentiamq; infudit, ac omnium quæ locutus fuerat eis dominus, memoriam ingessit. Prius erant discipuli, sed spiritus ille aduētu suo, repenti promouit eos in doctores: & tales quidem doctores,

quales

quales mundus ante non nouerat: nimirum uerè θεοσφόρος, ac spiri-
 tuales homines, non agentes in ijs quæ dei sunt, sed actos spiritu dei, diuina patiendo. Ac tunc scriptu-
 ræ sanctæ illis patuerunt, sed in eo spiritu quo conditæ fuerant. O supernum, diu-
 num, cœleste donum, quod erat eis etiam tunc, si intellexissent (intellexerunt autem
 postea) & omnibus, si intelligerent super omnia desyderabile bonum: Quid enim
 æque desyderabile, ac cognoscere deum & amare, spiritualem fieri: non suo, sed spi-
 ritu dei agi, spiritu supra se rari, seipsum linquere, atque ex solo deo pendere: Hæc est
 pax CHRISTI, quæ cum spiritu dei datur, & quam solum spirituales gustare possunt
 homines. De qua mox nobis insinuante Ioanne, ita dicit dominus. **¶** Pacem relinquo
 uobis, pacem meam do uobis: non quomodo mundus dat, ego do uobis. Non tur-
 betur cor uestrum, neque formidet. Audistis quia ego dixi uobis: Vado, & uenio ad
 uos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia uado ad patrem: quia pater maior me
 est. Et nunc dixi uobis prius quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Iam non multa
 loquar uobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.
 Sed ut cognoscat mundus, quia diligo patrem: & sicut mandatum dedit mihi pater,
 sic facio. Surgite, eamus hinc. **¶** Hic, ut etiam in præcedentibus uisum est, præsentibus,
 & aliquando præteritis, pro futuris uti uidetur Ioannes: quod quoties ipse facit,
 tantam certitudinem, ac si iam res ipsa præsens esset, aut facta, denunciat: sic & ipsi pro-
 phetæ, cum præsentibus & præteritis, futurorum loco utuntur. Perinde ergo fue-
 rit, atque si hoc pacto hanc legamus literam: Pacem relinquam uobis, pacem meam
 dabo uobis: nõ quomodo mundus dat, ego dabo uobis. Non turbetur cor uestrum,
 neque formidet. Cum certo habituri essent cœlestem illam pacem, domino abeun-
 te, siue ad mortem paucorum dierum, siue resumpta immortalitatis tunica, ad patrem
 æternum: nequaquam turbari, aut formidare debebant. Turbati tamen fuerunt, &
 formidauerunt: sed magis propter mortem, quam propter domini ad dexteram pa-
 tris sui assumptionem: quia post decadem dierum ab ipsa domini in cœlum receptio-
 ne, pacem illam adepti sunt: & tunc cor eorum non amplius turbabatur, neque for-
 midabat: quia pacem habebant, non huius quidem mundi, qua tuti solum fuissent ab
 hostibus corporis: sed diuinam, qua tuti erant etiam ab omnibus malignis potestati-
 bus, & præualebant omni potestati quæ sub cœlo est. Hostes corporis nihil illis for-
 midini esse possunt, qui spirituales sunt: quia uitam eorum, & bona attingere neque-
 unt, quod spiritualia sint. Neque hostes animæ, quæ sunt spirituales nequitia: quia
 pacem dei habent: ijs autem quibus est cum deo pax, & in quibus spiritus eius habi-
 tat, istæ bellum mouere non possunt. Quod si tentant, id frustra faciunt, & uictæ tur-
 piter cadunt. Sed & neque ante missionem spiritus (quia pacem illam erant adepturi)
 turbati, & formidare debebant: quia prædixerat eis dominus, Vado, & ueniam ad
 uos. Dixerat enim eis paulo ante: Ego ad patrem uado. Et subinde: Nec relinquam
 uos orphanos, ueniam ad uos. quare in nullo turbati aut formidare debebant, qui cõ-
 solationem spiritus sancti & ipsius domini, percepturi erant. Neque in ullo turbati, for-
 midinæque concussi fuissent, si firma fuissent fide. hac enim ancora mentes nostræ fir-
 matae, nullis turbationibus, nullisque procellis elocari, euomeriue possunt. Cæterum
 aliam rationem adducit, propter quam minime turbati debebant, subdens: Si dilige-
 retis me, gauderetis utique, quia uado ad patrem: quia pater maior me est. Dilige-
 bant proculdubio discipuli dominum, sed molestè ferebant eius absentiam, quod ad
 huc non nihil retinerent amoris ad seipsos: at qui alium amat, miscendo amoris illius
 amorem sui, nondum perfectè amat: qui autem perfectè amat, simpliciter amat, nul-
 lo modo se respiciendo, sed solum quod fuerit bonum, & beneplacitum amat: quod
 nondum poterant discipuli: alioqui gauisi fuissent unde dolebant. Nonne enim si quis
 pater diligat simpliciter filium, non propter se, sed propter filium: & filius euocetur à

quodam sublimi rege in gratiam : quanquam gaudebit præsentia filij , magis tamen gaudebit absentia : quia ad tantum regem uadat , & in gratiam quidem uadat : Sic & discipuli si simpliciter amassent dominum , gaudere debebant : & magis quidem absentia eius quam præsentia , quod ad tanti regis gratiam proficiscebatur , quo nullus maior , beatior , gloriosior esse potest . Et CHRISTVS quidem magnus erat , ut qui erat Messias , rex Iudæorum : sed pater ad quem ibat , maior erat . exinanivit enim ipse semetipsum , formam serui accipiens : pater autem non est exinanitus . Ergo si exinanitionē , & formam serui respicias , pater maior est : si formam dei , qua deus & dei filius est , patri est æqualis : sicut & Paulus ad Philippenses sacrè testatur , cum

Philip. 2. ait : Hoc enim sentite in uobis , quod & in CHRISTO IESV : qui cum in forma dei esset , non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo . Est tamen à patre , & omnia habet à patre , ac in omnibus patri fontanum tribuit honorem . Quare & in illa æqualitate , ob primariū ineffabilis genituræ honorem , quem patri defert , nihil dissentaneum fortè uideatur , si patrem in hoc uocet se maiorem : id enim in æqualitate naturæ , filij ad patrem honorificentiam designat , & originis testationem . Pater , filius , spiritus sanctus , triplex in unitate naturæ æqualitas . Et in hac æqualitate , ordo . Primus ordine , pater : deinde , filius : deinde , spiritus sanctus . Sic & diuina honorificentia , quæ non nisi in uestigio , cum tamen eius non sit uestigium , capi potest . Prima honorificentia , pater est : secunda , filius : tertia , spiritus sanctus . Filius honorificat patrem , ut primam à qua est , honorificentiam , & mittitur à patre . Et spiritus sanctus honorificat patrem : quia spiritus patris est , & filium ut secundam honorificentiam , & ut spiritus filij , & mittitur etiam à filio . Si autem (inquit) abiero , mittam eum ad uos . Et pater filium honorificat , & spiritum sanctum æquali secum honore , qui est prima honorificentia , ut à qua totius diuinitatis coæternum habent consortium . Et nihil hic aut prius , aut maius in natura : ordo tamen hic , qui est super omnem ordinem , & à quo in rebus omnis ordo , luce fidei magis capitur quàm intelligitur . Et sic uerbum CHRISTI , siue de hypostasi ratione unius naturæ , siue alterius , siue utriusque dictum sit , uerissimum esse creditur : etsi non intelligitur (non est enim hoc , negotium fidei) sed super intelligentiam est . Et qui credit , satis illi est , quod CHRISTVS intelligat , est enim sapientia dei , cuius est , non credere , sed intelligere : fide enim maior est , & est fidei ueritas & exemplar : etsi in eo fides & ueritas coincidunt : quia ea est qua nulla potest esse maior . Verum & in hoc mundo fides nobis intelligentia superior : in altero autem , ubi reuelabitur CHRISTVS , intelligentia fide superior . Sed dices : Si in diuinis æqualitatibus ordinis reuerentia seruatur , ut pater mittat , & filius mittat : pater autem à nullo mittatur : ergo filius à solo patre mitti deberet . Neque aliter unquam in euangelij legitur . At tamen in prophetis , filius à spiritu sancto missus legitur : ut Esaia capite quadragésimo octauo : Et nunc dominus deus misit me , & spiritus eius . Hic sanè locus Esaia anceps est , tam in Græco , quàm in Hebræo . Et æque uerti poterat , & mea quidem sententia iustus : Et nunc dominus deus misit me , & spiritum suum : quàm , & spiritus eius : atque sic credo uertendum fuisse . Nam filius & spiritus sanctus manifestè in scripturis missi à patre leguntur , id est à deo : non sic autem filius à spiritu sancto . Sed adijcies : Quod missus sit à spiritu sancto , apertior locus apud eundem capite sexagesimo primo , esse uidetur : Spiritus domini super me , eo quod unxerit me , ad annuncian-
PENE
PARA
DO
X
V
M

ciandum mansuetis misit me . Credidi primum , ex hoc loco haberi , quod dominus etiam à spiritu domini , id est spiritu sancto , missus manifestè intelligeretur : sed postea cū ueritatem Hebraicam consului , secus esse intellexi . Nam ibi non habetur , quod spiritus misit illum , sed quod dominus sub nomine tetragrammato : sic que legenda est littera , & ita legitur in uetustis exemplaribus Latinis : Spiritus domini super me , eo quod unxerit me dominus , ad annuncian-
 uenientissimè

uenientissimè intelligi mittens, nisi pater: cum quod ante dicitur, Eo quod unxerit me dominus: nullo pacto ad spiritum, sed ad patrem tantum referri possit. Cui affonat id quod psalmo quadragesimo quarto dicitur: Propterea unxit te deus deus tuus oleo lætitiæ: ubi inungens est deus deus tuus: quo nimirum pater intelligitur, qui & deus filij dicitur. Ascendo (inquit) ad patrem meum, & patrem uestrum: deum meum, & deum uestrum. Per id autem quod dicitur, Oleo lætitiæ: spiritus sanctus intelligitur, non enim alio oleo, quàm spiritu sancto unctus est CHRISTVS. Quid, si deus primo loco filius intelligatur, deus tuus pater, oleum lætitiæ spiritus sanctus? Et licet sint quamplurimi, qui CHRISTVM à spiritu sancto missum tradiderunt: id secundum assumptæ naturæ dispensationem intelligentes, secundum quam & inunctus præ participibus suis legitur: quod tamen de intelligentia illorum locorum Esaiæ annotatū est, id nequaquam à ueritate alienum arbitror: quanquam illico cedere malim, quàm peruicaciter contendere, memor illius sententiæ Pauli, quam ipse scripsit ad Corinthios: Si quis autem uidetur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia dei: & præsertim cum de spiritu, non dissensionis, sed concordiae sermo sit. Et subdit dominus: Et nunc dixi uobis, priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis. Dixi uobis me iturum ad patrem, cui omnem primæuæ, æternæ que originis defero honorem: qui & dabit uobis alium paracletum, spiritum ueritatis: dixi inquam uobis, priusquam ad ipsum uadam, & priusquam det uobis illum alium consolatorem: ut cum id totum impletum, factumque fuerit, credatis. Et quid credatis? Cætera alia quæcunque locutus sum uobis. Et adiicit: iam non multa loquar uobis scum: quia nō erat eis locuturus, nisi parumper inter eundem ad hortum, & paucula in horto. Et quare nō amplius multum sermonem esset cum eis habiturus, subdit rationem, dicens: Venit enim princeps mundi huius, & in me nō habet quicquam: ubi præsentibus pro futuris uti uidetur euangeliographus, perinde ac si dixisset: Nam ueniet princeps mundi huius, & in me non habebit quicquam. uerum, id tūc quoque instabat, quasi præsens. Princeps autem mundi huius, erat satanas, qui erat dux Iudæ & cohortis eius, & in CHRISTO non habebat quicquam. Solum enim in ihs aliquid habet, qui peccatum habent. Si Adam non peccasset, nihil unquam habuisset in Adam. Solum peccatum, semen diaboli est. CHRISTVS autem peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Et quare ergo adueniente principe mundi huius, principe potestatis tenebrarum, cum Iuda primipilo, & satellitibus suis, tam dura, tam aspera, tam indigna passus est CHRISTVS, ut nullus unquam mortalium tam dura fuerit passus: Hoc certè non fuit, quia aliquid in eo haberet malignus: sed hæc omnia pati uoluit ob amorem patris sui, & ut uoluntatem eius impleret. uoluntas autem patris fuit, ut quod non rapuerat, exolueret: ut ipse pro omnibus qui mortem meriti erant, solus immeritus mortem gustaret, & pro omnibus diuinæ iustitiæ satisfaceret, ad ueniam ac misericordiam omnibus exorandam, & gloriam omnibus obtinendam. Quod ex uerbis eius intelligitur, qui ubi dixit: In me non habet quicquam. subdit: Sed ut cognoscat mundus, quia diligo patrem: & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. O ineffabilis CHRISTI amor. O immensa ad patrem charitas, qua nullum diaboli, & complicum eius in mundo ludibrium uitare uoluit, ut mandatum ac uoluntatem eius impleret quem amabat, & id mundo in exemplum manifestaret. Hic amor, hæc charitas, omnem in nos cœlestem attraxit amorem: iratum nobis reconciliauit patrem, potestatem maligni alligauit, & nos aperta cœli ianua è faucibus eius extraxit, modò illi hæreamus, illum imitemur, eiusque (quod nobis reliquit) charitatis sequamur exemplum. His dictis, è loco cœnæ, ubi infelix Iudas illinc abiens, eum cum discipulis suis reliquerat, surrexit, dicens discipulis suis: Surgite, eamus hinc. Et quò? Trans torrentem Cedron, in hortum in quem sciebat principem tenebrarum, cum licitoribus suis

aduentaturum, ut ipse se uoluntati patris pro omnibus offerret. Ergo contemplatione & amore sequamur eum surgentem è nouissimæ coenæ mensa, & euntem trans torrentem Cedron: immo resurgentem è mortis nouissima poena, & euntem trans torrentem omnium huius mundi miseriarum, in montem indeficientiū oliuarum, qui est mons altissimus & sublimissimus pacis æternæ: in hortum perpetui amoris, qui est paradísus cœlestis, & hortus æternarum deliciarū. Vbi est nunc (uerbo suo de abitione sua completo) in dextera patris sedens. Cui per ipsum, & cum ipso, & spiritu sancto omnis honor, & gloria, & gratiarum actio, in omnia seculorum secula. Amen.

C A P V T Q V I N T V M D E C I M V M.

114

Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. Iam uos mundi estis, propter sermonem, quem locutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes non potest 5
ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite: sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. ¶ Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint: quod 10
cūq; uolueritis petetis, & fiet uobis. In hoc clarificatus est pater meus, ut fructum plurimū afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea: sicut & ego præcepta patris mei seruauī, & maneo in eius dilectione. ¶ Hæc locutus sum uobis, ut gaudiū meum in uobis 15
sit, & gaudiū uestrum impleatur. Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionē nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio uobis. Iā nō dicā uos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autē dixi amicos, quia omnia quæcūq; audiui à patre meo, 20
nota feci uobis. Nō uos me elegistis, sed ego elegi uos: & posui uos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus uester maneat: ut quodcunq; petieritis patre in nomine meo, det uobis. Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem. Si mundus uos odit, scitote, quia me priorem uobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret. Quia uero de mundo non estis, 25
sed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote sermonis mei, quem ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem meum seruauerunt, & uestrum seruabunt. ¶ Sed hæc omnia facient uobis propter nomen meū: quia nesciunt eum qui misit me. Si non uenissem, & locutus fuisset eis, peccatū 30
non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Qui me odit, & patrem meum odit. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit,